

Nacsinák Gergely András

BODZADILEMMA

2021-06-26 | ESSZÉ

Ember, akarom mondani tollforgató legyen a talpán, aki a Mester után még merészel megnyilatkozni bármiféle szüret ügyében. A jól belakott idillnek azt az összetéveszthetetlen hangját úgyis képtelenség felülmúlni. Kész szerencse, hogy az almaszedésről szóló esszéje tudtommal nem került elő, és hogy a *Fügefahimnusz* a világháborúban odaveszett. Így mindössze a *Silentium*, a *Magyar Hyperion*, a

Cseresznyét szedni, meg a júniusi eperevés művészetét taglaló írások aranykoridézése nyomasztja az embert, ha fontolóra veszi, hogy megírna egy bodzavirágszedést.

Milyen szavakhoz lehet még folyamodni majdnem száz évvel a *Babérligetkönyv* után, hogy a bodzavirágszüret ne legyen hamvasbélás? Vagy direkt, és akkora ívben kerüljük meg az árnyát, hogy az már feltűnő, vagy a derű szirénhangjainak behódolva a Mester nyomában kullogunk, vagy pedig egyáltalában nem veszünk tudomást az egésztől, és akkor lesz, amilyen lesz. Jó eséllyel hamvasbélás. Mintha az öreg szerzői jogot jegyeztetett volna be az idillre valami égi fórumon.

az idilli hang

Az idilli hanggal ugyanis a legkevésbé az a baj, hogy utánozhatatlan: éppen hogy eléggé könnyen utánozható. Az idill stilisztikai szempontból nem megoldhatatlan feladat, két lépést tartani jobbra a giccstől, másik kettőt az okoskodástól balkéz felől, aztán csak tovább egyenesen, jószerével el se lehet véteni. Már ha történetesen ezt a célt tűztük magunk elé, és nem valami korszerűbbet. Az idill hangja, vagy legalábbis hangfekvése a görögöktől nagyjából egyforma, a romantikusok sem tudtak sokat babrálni rajta, de nekem úgy tűnik, hogy nemcsak érától, de még égtájtól és égőtől függetlenül is nagyjából ugyanabban a tónusban szól, lásd a kínai költészetet. Lehet ezt nagyvonalúan, sőt *grandezzával* művelni, mint Lawrence Durrell, vagy mifelénk Weöres Sándor, lehet ártatlanul és mesterien, mint Radnóti, de lehet szemérmesen is, sűrűn idézőjelezve, mint Szerb Antal, aki annyira tart tőle, hogy csak néha meri leírni itáliai útinaplójába, mint egy szégyenlős diák, hogy *szerenitás*. A tény attól még tény marad: Európában hozzászoktunk a feltételezéshez, hogy a pokol érdekesen tarka, még ha színeit a kínok szivárványa festi is, a mennyország ellenben egyszínű: elméletileg fehér, esetleg színtelen.

Idillt írni tehát cseppet sem szimpla feladat, pontosan azért, amiért egy szélfúttá tengert könnyebb megírni, mint egy tükörsimát, amiért ördögien leleményesnek kell lenni, hogy az ember papírra merjen vetni egy hosszú és rekkenő nyári délutánt. Az időt és a lelket egyaránt a törésvonalai segítenek kiismerni, mert azok által rajzolódik ki a történet. Ahol viszont hiányoznak a törések és hasadások, ott történet sem feltételezhető, nincs mibe kapaszkodjanak a szavak, lecsúszik róluk minden megfogalmazás, és úgy viselkedik a választott téma, mint egy sima és gömbölyű kavics. Szavak sokasága válik egyszeriben fölöslegessé. Az írói eszköztár háromnegyed részét lelkifurdalás nélkül ki lehet dobni. A stílus meg kimondottan útban van.

aranykori pillanat

Nem csoda, ha még az elíziumi kültelkekre is csak aránylag kevesen merészkednek, nemhogy táborot verjenek ott, mint valami hölderlini expedíció.

Berendezkedni rajta végképpen nem szokás. Lehet mentségekkel előhozakodni, olyanokkal, teszem azt, hogy a huszadik század rémálma után úgyszólván ízléstelen idillel próbálkozni. Itt alighanem az az előfeltevés húzódik meg, hogy miután ez a század a gondolkodó embert minden elképzelhető illúziójától megfosztotta, többé nincsen és nem lehet helye aranykori nosztalgiának, ami szintén egyike az illúzióknak, amelyek eszméket fialnak, az eszmék szédítő ütemben ideológiákká zülленek, s ezek hatalomra jutva okvetlen vérfürdőben kulminálnak. És ebben nagyjából igazuk is van, leszámítva, hogy az idill, még ha illúzió is, egészen alkalmatlan, hogy belőle eszméket desztilláljanak. Még az is mindegy, hogy az idill miféle álarcot ölt: görögöt, kínait vagy polinézt, mert az idill még csak nem is kultúra, és kultúrát is képtelenség gyártani belőle. Ritka és ideális konstellációk mellett tükröződhet valami ebből is a kultúra egy-egy félreesőbb szegletében, de hogy maga az elíziumi nosztalgia akarjon uralomra törni, az teljes képtelenség. Az aranykori pillanat mindig csak pillanat – bármennyi ideig tartson is –, s mert ha igazán az, aminek mondja magát, nem akar sehová se menni, haladni, törni meg pláne nem, nincs szándékában meggyőzni senkit, mert elég magamagának, és nincs hová mennie, hiszen lényege épp a megérkezés.

Aki meg akarja írni ezt a megérkezést – vagy festeni vagy meghangszerelni, édesmindegy –, annak tudnia kell már jó előre, hogy a szavakat – festéket, hangjegyeket – elsősorban nem szabad úgy és arra használnia, mint egyébként. Sem ügyesen, sem leleményesen, és leginkább semmi olyan szándékkal, hogy maradéktalanul megfogalmazzon valamit, különösen nem olyasmit, amit ő gondol. Legjobb a kevésnél is kevesebb szóval, színnel, hanggal próbálkozni. Ez a látszat-eszköztelenség – mert a szerszámok gondos válogatásán és megfontolt elhagyásán alapul – csak a szokottnál is nagyobb odafigyeléssel valósítható meg, máskülönben csak látszólagos lesz. Máskülönben a könnyűség sosem adja át helyét a könnyedségnek, és a hang meg sem közelítheti az intim személytelenséget. Borzasztó kötélánc ez, aki próbálta, tudja, és eleve kudarcra ítélt, hacsak nincs már előtte alapként az, ami egyúttal az elérendő cél is: megérkezés, a pillanatba.

Ez a pillanat legutóbb a bodzavirágszedés alkalmával jelentkezett.

De nem vagyok már sem elég bátor, sem elég botor ahhoz, hogy megírjam a bodzaszedést. A júniusi délelőtti súlytalan égboltját, a patakparti ligetben a sás, az akác, a füvek boros illatát, a csalitosban kitartóan éneklő csalogányt – mindezt már csak elsorolni is kész írói öngyilkosság. Most nincs kedvem abban sem gyakorolni magam, hogy átugorjam a Mester árnyékát – megelégszem a bodzafa tömött árnyékával, a lebegő nappal, és felőlem rárogyhat a firmamentum minden idillhajhászra és aranykorbűvölőre, és minden elíziumi könyvet felehetnek a molyok: ha mindebből nem lesz más, csak bodzaszörp, úgy is jó.

kép | jumpstory.com